

Frumvarp til laga

um þjónustu við fatlað fólk með sértækar stuðningsþarfir.

(Lagt fyrir Alþingi á 145. löggjafarþingi 2015–2016.)

I. KAFLI

Markmið og skilgreiningar.

1. gr.

Markmið.

Markmið laga þessara er að efla, verja og tryggja full mannréttindi fyrir fatlað fólk til jafns við aðra og skapa því skilyrði til að lifa sjálfstæðu lífi á eigin forsendum. Allt fatlað fólk skal njóta grundvallarfrelsis og virðing borin fyrir mannlegri reisn þess, sjálfræði þess og sjálfstæði. Þjónusta samkvæmt lögunum skal miðast við einstaklingsbundnar þarfir og aðstæður viðkomandi, óskir og önnur atriði sem skipta hann máli, svo sem kyn, kynferði, aldur þjóðernisuppruna, trúarbrögð o.fl., og byggjast á sjónarmiðum um viðeigandi aðlögun. Við framkvæmd laga þessara skal framfylgt þeim alþjóðlegu skuldbindingum sem íslensk stjórnvöld hafa gengist undir, einkum samningi Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks. Þá skulu stjórnvöld tryggja að heildarsamtök fatlaðs fólks og aðildarfélög þeirra hafi áhrif á stefnumörkun og ákvarðanir er varða málefni fatlaðs fólks.

2. gr.

Skilgreiningar.

Í lögum þessum hafa eftirfarandi hugtök svofellda merkingu:

- Aðstoð:** Þegar stuðningsþörf er mætt með sjálfboðnum hætti af öðrum en opinberum aðilum. Tekur einnig til þess þegar einstaklingur skipuleggur sjálfur hvernig stuðningsþörfum hans er mætt með tilstyrk opinberra aðila.
- Fötlun:** Afleiðing skerðinga og hindrana af ýmsum toga sem geta komið í veg fyrir fulla og árangursríka samfélagsþátttöku til jafns við aðra. Þessar hindranir eiga sammerkt að vera langvarandi eða varanlegar gagnvart hlutaðeigandi einstaklingi og til þess fallnar að mismuna honum vegna líkamlegrar, andlegrar eða vitsmunalegrar skerðingar eða skertrar skynjunar.
- Fatlað fólk:** Fólk með langvarandi líkamlega, andlega eða vitsmunalega skerðingu eða skerta skynjun og sem verður fyrir ýmiss konar hindrunum sem geta komið í veg fyrir fulla og árangursríka samfélagsþátttöku til jafns við aðra.
- Stuðningsþarfir:** Þarfir einstaklings fyrir þjónustu eða aðstoð í daglegu lífi vegna fötlunar. Stuðningsþarfir eru einstaklingsbundnar en geta tekið mið af þörfum fjölskyldu einstaklingsins. Við mat á stuðningsþörfum er stuðst við samræmdar aðferðir.
- Þjónusta:** Þegar metnum stuðningsþörfum er mætt á samfélagslegum grundvelli af hálfu opinberra aðila.

6. *Sértæk þjónusta*: Margháttað aðstoð við athafnir daglegs lífs sem tekur meðal annars mið af einstaklingsbundnum þörfum fólks með hliðsjón af óskum þess.
7. *Notendastýrð persónuleg aðstoð*: Þjónusta sem veitt er á forsendum notanda þar sem hann stýrir því hvernig aðstoðin er skipulögð, hvenær og hvar hún fer fram og hver veitir hana.
8. *Teymi fagfólks*: Fagfólk sem hefur þekkingu á þörfum fullorðins fatlaðs fólks og metur stuðnings- og þjónustubörf þess með heildstæðum hætti og gagnreyndu matstæki.
9. *Einstaklingsbundin þjónustuáætlun*: Áætlun um framkvæmd fjölþættrar þjónustu þar sem tiltekin eru markmið áætlunarinnar og leiðir, hverjir séu samstarfsaðilar og hverjir beri ábyrgð á að koma áætluninni í framkvæmd.
10. *Rekstraraðili*: Sá sem ber ábyrgð á framkvæmd þjónustu við fatlað fólk á grundvelli leyfis ráðuneytisins og samnings við sveitarfélag eða þjónustuvæði.
11. *Þjónustuvæði*: Þjónustuaðili þegar fleiri en eitt sveitarfélag sameinast um að veita þjónustu við íbúa sína.
12. *Húsnæði*: Íbúðarhúsnæði sem gert hefur verið aðgengilegt fyrir tiltekna notkun eða skilgreint sérstaklega fyrir tiltekinn hóp fatlaðs fólks.
13. *Málstjóri*: Félagráðgjafi eða annar sérhæfður starfsmaður félagsþjónustunnar sem falið er að samræma og samhæfa stuðning við tiltekinn einstakling með fjölbreyttar þarfir og hefur yfirsýn yfir þá þjónustu og þjónustubætti sem honum standa til boða að hálfu sveitarfélagsins og annarra opinberra aðila.

3. gr.

Réttur til þjónustu.

Fatlað fólk skal eiga rétt á allri almennri þjónustu ríkis og sveitarfélaga. Ávallt skal veita fötludu fólki þjónustu samkvæmt almennum lögum á sviði félagsþjónustu, húsnæðismála, menntunar, vinnumarkaðar, öldrunarþjónustu og heilbrigðisþjónustu.

Opinberum aðilum ber að tryggja að sú þjónusta sem veitt er skv. 1. mgr. sé samfelld og samþætt í þágu einstakra notenda. Einstaklingur sem hefur notið þjónustu samkvæmt lögum þessum og nær 67 ára aldri á rétt á að njóta þjónustunnar áfram nema verulegar breytingar verði á stuðningsþörfum hans. Verði einstaklingur fyrir skerðingu eftir 67 ára aldur, sem jafna má til fötlunar, skulu aðstæður hans metnar sérstaklega og meðal annars litið til þess hvort fötlun sé tilkomin vegna aldurstengdra ástæðna þegar tekin er afstaða til þess hvort hann eigi rétt til þjónustu samkvæmt lögum þessum.

Reynist þjónustubörf fatlaðs einstaklings eða þörf fyrir stuðning meiri eða sérhæfðari en svo að henni verði fullnægt innan almennrar þjónustu skal hann fá þjónustu samkvæmt lögum þessum. Þjónusta samkvæmt lögum þessum kemur til viðbótar þeirri þjónustu sem veitt er á grundvelli annarra laga en ekki í stað hennar.

Fatlaður einstaklingur á rétt á þjónustu þar sem hann kys að búa og á lögheimili. Einstaklingur sem nýtur þjónustu samkvæmt lögum þessum og hyggst flytja milli sveitarfélaga getur sótt um þjónustu í því sveitarfélagi sem hann ætlar að flytja til þó hann hafi eigi skráð þar lögheimili sitt. Skal sveitarfélag þá taka umsókn til meðferðar og tryggja, í samvinnu við umsækjanda og eftir atvikum sveitarfélag sem flutt er frá, samfellu í þjónustunni við flutningana.

Sveitarfélag þar sem fatlaður einstaklingur á lögheimili tekur ákvarðanir um þjónustu við hann samkvæmt lögum þessum nema annað sé tekið fram eða leiði af öðrum lögum.

Sveitarfélag sem hefur samvinnu við önnur sveitarfélög um myndun þjónustuvæðis getur falið öðru sveitarfélagi eða sérstökum lögaðila að taka ákvarðanir, í sínu umboði, um þjónustu við fatlaðan einstakling fyrir sína hönd.

II. KAFLI Stjórn og skipulag.

4. gr.

Yfirstjórn og eftirlit ráðherra.

Ráðherra fer með yfirstjórn málefna fatlaðs fólks samkvæmt lögum þessum. Ráðherra ber ábyrgð á opinberri stefnumótun í málaflokknum sem skal gerð í samvinnu við Samband íslenskra sveitarfélaga og heildarsamtök fatlaðs fólks og aðildarfélög þeirra. Þá skal fatlað fólk eiga möguleika á virkri þátttöku í stefnumótun í málefnum sem varðar það.

Enn fremur hefur ráðherra eftirlit með framkvæmd laganna, þar á meðal að þjónusta, starfsemi og rekstur sveitarfélaga og annarra aðila samkvæmt lögum þessum sé í samræmi við markmið laganna, reglugerða og regna settra samkvæmt þeim. Þá hefur ráðherra eftirlit með að réttindi fatlaðs fólks séu tryggð. Ráðherra sker úr ágreiningi um hvort reglur sveitarfélags eigi sér nægjanlega lagastoð. Markmið eftirlitsins er jafnframt að safna og miðla upplýsingum til að tryggja sambærilega þjónustu við fatlaða einstaklinga í ljósi ólíkra þarfa. Ráðherra skal gera tillögur til sveitarfélaga um úrbætur á þjónustu þar sem þess er þörf og stuðla að samræmingu hennar. Enn fremur skal ráðherra hafa umsjón með gerð þjónustu- og gæðaviðmiða í samvinnu við Samband íslenskra sveitarfélaga og að höfðu samráði við heildarsamtök fatlaðs fólks.

Nú bregst sveitarfélag ekki við löglegum fyrirmælum um þjónustu á grundvelli laga þessara og er þá ráðherra heimilt að leggja til við ráðherra sveitarstjórnarmála að stjórnýslueftirliti með sveitarfélaginu verði framfylgt í samræmi við ákvæði XI. kafla sveitarstjórnarlaga.

Ráðherra er skal setja í reglugerð nánari reglur um eftirlit, eftirfylgni og dagsektir skv. 2. og 3. mgr. í samráði við Samband íslenskra sveitarfélaga og heildarsamtök fatlaðs fólks, þar á meðal um framkvæmd eftirlitsins og upplýsingaskyldu sveitarfélaga.

5. gr.

Ábyrgð og samvinna sveitarfélaga.

Sveitarfélög bera ábyrgð á skipulagi og framkvæmd þjónustu við fatlað fólk, þ.m.t. gæðum þjónustunnar, hvort sem hún er veitt af hálfu starfsmanna sveitarfélags eða af einkaaðilum samkvæmt samningi þar um, sbr. 7. gr., sem og kostnaði vegna hennar samkvæmt lögum þessum nema annað sé tekið fram eða leiði af öðrum lögum. Enn fremur skulu sveitarfélögin hafa innra eftirlit með framkvæmd þjónustunnar, þar á meðal með framkvæmd samninga sem sveitarfélögin gera við rekstrar- eða þjónustuaðila um framkvæmd þjónustunnar, sbr. 7. gr.

Um samvinnu sveitarfélaga vegna verkefna samkvæmt lögum þessum fer eftir ákvæðum sveitarstjórnarlaga og lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga. Í stað staðfestingar ráðuneytis sveitarstjórnarmála á samningi skal fá staðfestingu ráðuneytis sem fer með málefni fatlaðs fólks, sem skal kynnt hinu fyrrnefnda.

6. gr.

Notendasamningar.

Sveitarfélagi eða sveitarfélögum sem standa saman að þjónustusvæði er heimilt að gera samninga við notendur um þjónustuform og fyrirkomulag stuðnings eða aðstoðar.

Markmið notendasamninga er að auka val einstaklinga um þjónustuform og fyrirkomulag stuðnings eða aðstoðar, að undangengnu faglegu mati.

Einstaklingar sem metnir hafa verið í þörf fyrir aðstoð eða stuðningsþjónustu geta sótt um að gera notendasamning þar sem fjallað er um framkvæmd stuðningsþjónustu. Heimilt er að samþætta þjónustu sem einstaklingur á rétt á samkvæmt öðrum lögum í slíkum samningi. Hlutaðeigandi sveitarfélag gerir slíka samninga við notendur á grundvelli reglna sem það setur.

7. gr.

Samningar við einkaaðila.

Sveitarfélagi eða sveitarfélögum sem standa saman að þjónustusvæði er heimilt að gera samninga við félagasamtök, sjálfseignarstofnanir eða aðra einkaaðila á þjónustusvæði þeirra um að annast þjónustu samkvæmt lögum þessum. Mat á þjónustuþörf og ákvörðun um þjónustu skal þó alltaf vera á hendi sveitarfélagsins. Óheimilt er að semja um veitingu þjónustu við aðra aðila en þá sem hafa fengið starfsleyfi skv. 8. gr.

8. gr.

Starfsleyfi.

Félagasamtök, sjálfseignarstofnanir eða aðrir einkaaðilar sem ætla að veita þjónustu samkvæmt lögum þessum skulu afla starfsleyfis ráðuneytisins. Sama á við um aðra starfsemi sem hefur þann megingilgang að veita fötluðu fólki sértæka aðstoð eða þjónustu.

Leyfisveitandi skal afturkalla starfsleyfi sem veitt hefur verið skv. 1. mgr. þegar rekstraraðilinn hefur ekki sinnt kröfum um úrbætur innan tiltekinna tímamarka eða rekstrinum er verulega ábótavant að mati leyfisveitanda. Um afturköllun gilda ákvæði stjórnáráðs og meginreglur stjórnáráðs.

Ráðherra skal setja nánari reglur í reglugerð um skilyrði fyrir starfsleyfi skv. 1. mgr. í samráði við Samband íslenskra sveitarfélaga og að fenginni umsögn heildarsamtaka fatlaðs fólks.

9. gr.

Samráðsnefnd um málefni fatlaðs fólks.

Starfrækja skal samráðsnefnd um málefni fatlaðs fólks sem er samráðsvettvangur ríkisins, sveitarfélaga og hagsmunaaðila. Samráðsnefndin skal skipuð fulltrúum ráðuneytisins, ráðuneytis fjármála, fulltrúum sveitarfélaga og fulltrúum hagsmunasamtaka fatlaðs fólks.

Hlutverk samráðsnefndarinnar er að vera ráðgefandi fyrir ráðherra við stefnumörkun í málefnum fatlaðs fólks.

10. gr.

Þingsályktun um framkvæmdaáætlun í málefnum fatlaðs fólks.

Ráðherra leggur fyrir Alþingi, innan árs frá alþingiskosningum, tillögu til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun í málefnum fatlaðs fólks til fjögurra ára í senn. Þingsályktunartillagan skal unnin í samvinnu og virku samráði við sveitarfélög, heildarsamtök fatlaðs fólks og aðra hagsmunaaðila.

III. KAFLI

Málsmeðferð.

11. gr.

Almennar reglur um málsmeðferð.

Sveitarfélög skulu fara að almennum reglum stjórnisýsluréttar við alla málsmeðferð samkvæmt lögum þessum nema ríkari kröfur séu gerðar í lögum þessum.

Þegar ákvörðun um þjónustu er tekin skal hún byggð á einstaklingsbundnu mati og heildarsýn á þörfum þess sem um hana sækir og tryggja skal að ákvörðun sé tekin í samráði við umsækjanda. Sveitarfélög skulu tryggja að verklag og leiðbeiningar til starfsfólks miði að því að tryggja jafnræði þjónustunni og að þjónusta sem veitt er sé nægjanleg miðað við þarfir umsækjanda. Þá skal hún veitt á því formi sem hann óskar, sé þess kostur.

12. gr.

Umsókn um þjónustu.

Umsókn um þjónustu á grundvelli laganna skal send viðkomandi sveitarfélagi eða þeim lögaðila sem annast framkvæmd þjónustunnar á hlutaðeigandi þjónustusvæði þegar það á við.

Um meðferð umsókna skal fara eftir ákvæðum stjórnisýslulaga sé ekki kveðið á um vandaðri málsmeðferð í lögum þessum.

Sveitarfélög skulu starfrækja teymi fagfólks sem metur heildstætt þörf fatlaðs einstaklings fyrir þjónustu og hvernig veita megi þjónustu í samræmi við óskir hans. Teymið skal hafa samráð við einstaklinginn við matið og skal það byggt á viðurkenndum matsaðferðum. Þegar við á skal teymið einnig greina hvort fötlun sé tilkomin vegna aldurstengdra ástæðna, sbr. 2. mgr. 3. gr., eftir atvikum í samvinnu við færni- og heilsumatsnefndir.

Fötlud börn eiga rétt á að láta í ljós skoðanir sínar um þjónustu þeim til handa miðað við aldur þeirra og getu.

13. gr.

Frumkvæðisskylda.

Sveitarfélög skulu hafa frumkvæði að því að kynna sér aðstæður fatlaðs fólks og gera því grein fyrir rétti þeirra samkvæmt lögum þessum og stjórnvaldsfyrirmælum settum á grundvelli þeirra. Sveitarfélag skal kynna umsækjanda þjónustu sem hann á rétt á og leiðbeina um réttarstöðu hans, meðal annars ef hann á rétt á annarri þjónustu í stað þeirrar sem sótt er um eða til viðbótar henni.

14. gr.

Rannsóknarskylda.

Það stjórnvald sem ákvörðun tekur skal tryggja að hún sé studd nægjanlegum gögnum áður en hún er tekin. Í því skyni skal sveitarfélag leiðbeina umsækjendum um hvaða gögn skuli leggja fram eða eftir atvikum, afla sjálft gagna hjá öðrum opinberum aðilum að fenginni heimild umsækjanda.

15. gr.

Ákvörðun um þjónustu.

Ákvörðun um hvort umsókn skal samþykkt eða synjað skal taka svo fljótt sem kostur er. Sé ekki hægt að hefja þjónustu strax og umsókn er samþykkt skal tilkynna umsækjanda um ástæður þess og hvenær þjónustan verði veitt. Ef fyrirséð er að þjónusta geti ekki hafist innan þriggja mánaða frá samþykkt umsóknar skal leiðbeina umsækjanda um þau úrræði sem hann hefur á biðtíma og aðra þjónustu sem er í boði.

Ráðherra setur reglugerð um biðlista, forgangsröðun og úrræði á biðtíma í samráði við Samband íslenskra sveitarfélaga og heildarsamtök fatlaðs fólks.

16. gr.

Rökstuðningur.

Þegar sveitarfélag synjar umsókn um þjónustu eða fellst aðeins á hluta umsóknar skal rökstuðningur fylgja ákvörðun. Skal þar gerð grein fyrir á hvaða gögnum, sjónarmiðum, lagarökum og reglum ákvörðun byggist. Einnig skal leiðbeint um leiðir til þess að fá ákvörðun endurskoðaða.

17. gr.

Kæruheimild.

Heimilt er að kæra stjórnvaldsákvarðanir teknar samkvæmt lögum þessum til úrskurðarnefndar velferðarmála innan þriggja mánaða frá því að umsækjanda berst tilkynning um ákvörðunina. Nefndin úrskurðar um hvort málsmeðferð hafi verið í samræmi við lög og hvort ákvörðun hafi verið efnislega í samræmi við lög þessi og reglur sveitarfélaga settum á grundvelli þeirra.

Taki sveitarfélag ákvörðun um að fella niður eða draga úr þjónustu að loknu endurmati á þörfum sem veitt hefur verið á grundvelli laga þessara eða reglna settum með stoð í þeim er úrskurðarnefnd heimilt að fallast á kröfu um frestun réttaráhrifa hinnar kærðu ákvörðunar sé hún kærð innan 30 daga frá því að viðkomandi barst tilkynning um efni hennar.

Að öðru leyti fer um málsmeðferð nefndarinnar samkvæmt lögum um úrskurðarnefnd velferðarmála.

IV. KAFLI

Þjónusta.

18. gr.

Stoðþjónusta.

Veita skal fötluðum einstaklingum þjónustu sem gerir þeim kleift að lifa og starfa í samfélaginu til jafns við aðra. Stoðþjónustu þessa skal veita í hverju sveitarfélagi með þeim hætti sem best hentar á hverjum stað. Skal hún mæta eftirtöldum þörfum:

1. Þörfum fatlaðra einstaklinga fyrir þjónustu á heimili sínu sem felst í því að treysta möguleika þeirra til sjálfstæðs heimilishalds.

2. Þörfum fatlaðra einstaklinga til hæfingar, endurhæfingar, menntunar og atvinnu sem meðal annars felast í því að þeir geti séð sér farborða og tekið virkan þátt í samfélaginu til jafns við aðra.
3. Þörfum fatlaðra einstaklinga fyrir sálfræðipjónustu, ráðgjöf, félagslegan stuðning og félagslegt samneyti, þ.m.t. að njóta tómtunda og menningarlífs.
4. Þörfum fatlaðra barna fyrir umönnun og hjálfun ásamt nauðsynlegri aðstoð við fjölskyldur þeirra svo þær geti búið börnunum örugg og þroskavænleg uppeldisskilyrði.

19. gr.

Sértæk þjónusta.

Sértæk þjónusta er veitt í því skyni að komið verði til móts við þarfir fatlaðs fólks fyrir stuðning til samfélagsþátttöku.

Eftirfarandi sértæka þjónusta skal veita á hverju þjónustusvæði eftir því sem þörf er á og á grundvelli viðeigandi aðlögunar:

1. Hæfingu.
2. Virkniþjálfun.
3. Verndaða vinnu.
4. Dagþjónustu.
5. Skammtí mavistun.

Sveitarfélagi eða sveitarfélögum sem starfa saman á þjónustusvæði er heimilt að bæta við þjónustustofnunum, sameina þær eða fella niður starfsemi þeirra. Sé það mat sveitarfélags að ekki sé þörf fyrir þjónustuþátt samkvæmt þessari grein er heimilt að fella hann niður að fenginni umsögn ráðherra. Sveitarfélag skal afla umsagnar hagsmunasamtaka fatlaðs fólks og eftir atvikum notendaráðs í viðkomandi sveitarfélagi áður en ákvörðun er kynnt ráðherra sem skal innan fjögurra vikna meta hvort hann leggist gegn lokun.

Félagasamtök, sjálfseignarstofnun eða annar einkaaðili sem vill hefja eða taka við þjónustuþætti samkvæmt þessari grein skal áður afla leyfis skv. 8. gr.

20. gr.

Búseta.

Fatlað fólk á rétt á félagslegri þjónustu sem gerir því kleift að búa á eigin heimili og húsnæði í samræmi við þarfir þess og óskir. Húsnæði skal jafnframt uppfylla kröfur um aðgengi og þarfir fyrir viðbótarrými vegna hjálpartækja og aðstoðarmanna. Fötluðu fólki skal standa til boða persónulegur stuðningur eða aðstoð sem er nauðsynleg til þátttöku í samfélaginu án aðgreiningar til jafns við aðra og til að koma í veg fyrir einangrun þess og aðskilnað frá samfélaginu.

Fatlað fólk á rétt á því að velja sér búsetustað og hvar og með hverjum það býr, til jafns við aðra. Óheimilt er að binda þjónustu við fatlað fólk því skilyrði að það búi í tilteknu búsetuformi.

Sveitarfélag eða sveitarfélög sem standa saman að þjónustusvæði skulu tryggja að framboð á húsnæði skv. 1. mgr. sé til staðar jafnframt því að veita þjónustu skv. 1. mgr.

Húsnæði fyrir fatlað fólk samkvæmt lögum þessum skal vera í íbúðabyggð, sbr. skipulagslög, nr. 123/2010, með síðari breytingum. Jafnframt skulu húsnæðin staðsett nærri almennri og opinberri þjónustu sé þess nokkur kostur. Sveitarfélag gerir húsaleigusamning við fatlaðan einstakling sem býr í húsnæði í samræmi við ákvæði húsaleigulaga og innheimtir húsaleigu á grundvelli þess samnings.

Ráðherra skal setja nánari ákvæði, meðal annars um húsnæði, þjónustu á heimili, viðmið um tímafjölda og meðferð umsókna, í reglugerð í samráði við Samband íslenskra sveitarfélaga og heildarsamtök fatlaðs fólks.

21. gr.

Notendastýrð persónuleg aðstoð.

Einstaklingur á rétt á notendastýrðri persónulegri aðstoð, hafi hann mikla og viðvarandi stuðnings- og þjónustuparfir, svo sem við athafnir daglegs lífs, heimilishald, þátttöku í félagslífi, námi og atvinnulífi. Ákvæði 2. mgr. 3. gr. gildir um þjónustu samkvæmt ákvæði þessu.

Aðstoðin skal vera skipulögð á forsendum notandans og undir verkstýringu og verkstjórn hans. Aðstoðin skal um leið vera heildstæð þar sem þjónustukerfi félags-, heilbrigðis- og menntamála samhæfa aðstoð sína í þágu þess sem hennar nýtur.

Ráðherra skal gefa út leiðbeiningar og handbók um framkvæmd notendastýrðar persónulegrar aðstoðar, meðal annars um hlutverk og ábyrgð, skipulag og útfærslu, eftirlit og kostnaðarhlutdeild aðila í samráði við sveitarfélög og heildarsamtök fatlaðs fólks.

Sveitarfélög bera ábyrgð á framkvæmd aðstoðarinnar og skulu setja nánari reglur þar um í samráði við notendaráð fatlaðs fólks eða eftir atvikum samtök fatlaðs fólks.

22. gr.

Réttur til einstaklingsbundinnar þjónustuáætlunar.

Fatlaður einstaklingur sem hefur þörf fyrir viðvarandi fjölþættan stuðning þjónustukerfa félags-, heilbrigðis- og menntamála á rétt á einstaklingsbundinni þjónustuáætlun.

Með einstaklingsbundinni þjónustuáætlun er átt við áætlun um framkvæmd fjölþættrar þjónustu þar sem tiltekin eru markmið áætlunarinnar og leiðir, hverjir séu samstarfsaðilar og hverjir beri ábyrgð á að koma áætluninni í framkvæmd í samræmi við markmið laga þessara, reglugerða og reglna settra samkvæmt þeim sem og almennra laga á sviði félagsþjónustu, heilbrigðisþjónustu og menntunar.

V. KAFLI

Þjónusta við fötluð börn og fjölskyldur þeirra.

23. gr.

Almennt.

Tryggja skal að fötluð börn fái notið mannréttinda og mannhelgi til jafns við önnur börn og að þau geti lifað sjálfstæðu lífi og tekið þátt í samfélaginu án aðgreiningar. Þá skal tryggt að fötluð börn hafi raunverulegan aðgang að og njóti menntunar, þjálfunar, starfsundirbúnings og tómsunda. Í öllum aðgerðum sem snerta fötluð börn skal fyrst og fremst hafa það að leiðarljósi sem er viðkomandi barni fyrir bestu og stuðlað sé að félagslegri aðlögun og þroska þess. Tryggja skal fötluðum börnum rétt til þess að láta skoðanir sínar óhindrað í ljós eftir aldri þeirra, færni og getu.

Fjölskyldur fatlaðra barna skulu fá nægilega aðstoð til þess að þeim verði gert kleift, í samræmi við vilja þeirra, möguleika og aðstæður að leggja sitt af mörkum til að fötluð börn geti notið réttinda sinna til fulls og jafns við aðra.

24. gr.

Snemmtæk íhlutun og greining.

Verði starfsmenn félagsþjónustu, heilbrigðisþjónustu eða skólajónustu þess áskynja að barn hafi einkenni sem bent geti til fötlunar skal upplýsa forráðamenn um þann grun og samhliða grípa til aðgerða til að mynda viðeigandi aðlögunar þrátt fyrir að greining sérfræðinga liggja ekki fyrir.

25. gr.

Stuðningsfjölskyldur.

Fjölskyldur fatlaðra barna skulu eiga rétt á þjónustu stuðningsfjölskyldna eftir því sem þörf krefur. Dvöl fatlaðs einstaklings hjá stuðningsfjölskyldu skal bundin í samningi og miðast við ákveðið tímabil.

Ráðherra skal gefa út leiðbeinandi reglur fyrir sveitarfélögin um framkvæmd þjónustunnar á grundvelli ákvæðis þessa. Sveitarstjórnnum er jafnframt heimilt að setja reglur um þjónustuna á grundvelli ákvæðisins og leiðbeinandi regna ráðherra.

26. gr.

Sértæk frístundaþjónusta.

Sveitarfélög skulu bjóða fötluðum börnum og ungmennum upp á sértæka frístundaþjónustu eftir að reglubundnum skóladegi þeirra lýkur, og eftir atvikum áður en dagleg kennsla hefst svo og á þeim dögum þegar skólar starfa ekki, öðrum en lögbundnum frídögum. Þessi þjónusta tekur við af almennri frístundaþjónustu grunnskóla og lýkur þegar viðkomandi lýkur framhaldsskólanámi. Þessi þjónusta skal að jafnaði byggjast á metnum stuðningsþörfum og vera hluti af einstaklingsbundinni þjónustuáætlun viðkomandi barns eða ungmennis.

Ráðherra gefur út leiðbeiningar um framkvæmd þjónustu samkvæmt þessari grein að höfðu samráði við Samband íslenskra sveitarfélaga og heildarsamtök fatlaðs fólks. Sveitarstjórn skal setja nánari reglur um þjónustuna á grundvelli leiðbeininga ráðherra.

27. gr.

Skammtímvistun.

Fötluð börn skulu eiga rétt á skammtímvistun þegar þörf krefur. Skammtímvistun er ætlað að veita fötluðum einstaklingum tímabundna dvöl til hvíldar eða vegna erfiðra heimilisaðstæðna, svo sem vegna veikinda eða annars álags. Foreldrar barns sem á rétt á skammtímvistun geta fengið stuðning inn á heimili þess í stað vistunar utan heimilis óski foreldrar þess.

Ráðherra skal í samvinnu við Samband íslenskra sveitarfélaga og hagsmunasamtök fatlaðs fólks setja reglugerð um starfsemi og aðbúnað á skammtímvistunum.

28. gr.

Sumardvöl.

Stuðla skal að því að fötluð börn eigi kost á sumardvöl. Sumardvöl er ætlað að gefa fötluðum einstaklingum kost á að skipta um umhverfi og dveljast utan heimilis síns, sér til ánægju og tilbreytingar.

29. gr.

Þjónustuteymi.

Þegar barn þarf sérhæfða og mikla þjónustu margra þjónustukerfa, svo sem félagsþjónustu, barnaverndar, heilbrigðisþjónustu og sérfræðiþjónustu skóla, hvort sem er vegna fötlunar, raskana eða langvinnra sjúkdóma, skulu viðkomandi aðilar mynda þverfaglegt þjónustuteymi undir forystu félagsþjónustunnar sem hefur það hlutverk að útfæra þjónustu við barnið, hafa samráð um veitingu þjónustunnar og tryggja samfellu og gæði hennar.

30. gr.

Ráðgjöf vegna barna með miklar þroska- og geðraskanir.

Ráðuneytið skal skipa sérfræðingateymi vegna barna með fjölpættan vanda sem er sveitarfélögum til ráðgjafar vegna þjónustu og úrræða vegna barna með fjölpættan vanda eða barna sem, vegna fötlunar sinnar, þurfa annars konar og meiri þjónustu en unnt er að veita á heimili fjölskyldu barns. Teymið úrskurðar jafnframt hvort barn sé í þörf fyrir úrræði samkvæmt lögum þessum eða á grundvelli barnaverndarnefndar.

31. gr.

Vistun barna utan heimilis.

Sé niðurstaða sérfræðingateymisins að barn þurfi þjónustu samkvæmt lögum þessum og því sé fyrir bestu að vistast utan heimilis skal eftir fremsta megni reyna að finna því heimili hjá annarri fjölskyldu í nærsamfélagi þess.

Heimilt er að útbúa sérstakt húsnæði fyrir fötluð börn með miklar þroska- og geðraskanir, enda hafi verið fullreynt að styðja barn á heimili fjölskyldu þess eða hjá annarri fjölskyldu í nærsamfélagi þess. Um nauðung sem beitt er í slíkum úrræðum gilda ákvæði laga um réttindagæslu fyrir fatlað fólk.

Ráðherra er skylt, í samvinnu við Samband íslenskra sveitarfélaga og hagsmunasamtök fatlaðs fólks, setja reglugerð um þjónustu samkvæmt þessari grein.

VI. KAFLI

Félagsleg hæfing.

32. gr.

Hæfing og dagþjónusta.

Fatlað fólk skal njóta félagslegrar hæfingar og endurhæfingar í þeim tilgangi að draga úr áhrifum skerðinga og auka hæfni þess til starfa og þátttöku í daglegu lífi til jafns við aðra. Starfrækja skal sértæka hæfingu og dagþjónustu fyrir fatlað fólk sem geta veitt þroska-, iðju- og/eða starfsþjálfun. Iðju- og starfsþjálfun skal jafnframt veita á vernduðum vinnustöðum, sbr. 19. gr. Starfsþjálfun getur einnig átt sér stað á almennum vinnumarkaði með viðeigandi aðstoð og stuðningi.

33. gr.

Styrkir.

Heimilt er að veita fötluðu fólki aðstoð vegna félagslegrar hæfingar og endurhæfingar sem hér segir:

1. Styrk til verkfæra- og tækjakaupa eða aðra fyrirgreiðslu vegna heimavinnu eða sjálfstæðrar starfsemi að endurhæfingu lokinni.

2. Styrk til greiðslu námskostnaðar sem ekki er greiddur samkvæmt ákvæðum annarra laga.

Ráðherra skal gefa út leiðbeinandi reglur fyrir sveitarfélögin um framkvæmd styrkveitinganna á grundvelli ákvæðis þessa, svo sem skilyrði sem uppfylla þarf til að njóta aðstoðarinnar og viðmiðunarreglur um fjárhæð styrkja. Sveitarstjórnun er jafnframt heimilt að setja sér nánari reglur um styrkina á grundvelli ákvæðisins og leiðbeinandi reglna ráðherra.

VII. KAFLI

Atvinnumál.

34. gr.

Um atvinnumál fatlaðs fólks fer samkvæmt lögum um vinnumarkaðsaðgerðir. Vinnumálastofnun annast framkvæmd vinnumarkaðsaðgerða fyrir fatlað fólk, þar á meðal vinnumiðlun, mat á vinnufærni og skipulag vinnumarkaðsúrreða. Kostnaður vegna vinnumarkaðsaðgerða greiðist úr ríkissjóði.

35. gr.

Þjónusta samkvæmt lögum þessum skal samþætt þeim almennu vinnumarkaðsaðgerðum sem fötluðu fólki standa til boða. Sérstök áhersla skal lögð á að vinnumarkaðsúrreði séu samþætt hæfingu og endurhæfingu skv. VI. kafla.

Til þess að tryggja samfellu á milli vinnumarkaðsúrreða og þjónustu samkvæmt lögum þessum skulu sveitarfélög, eða þjónustusvæði sem þau mynda skv. 2. mgr. 4. gr., gera samstarfssamninga við Vinnumálastofnun.

36. gr.

Í hverju sveitarfélagi, eða á þjónustusvæði, skal fötluðu fólki standa til boða virknipjálfun eða vinna, bæði á almennum vinnumarkaði og vernduðum vinnustöðum.

VIII. KAFLI

Stjórnendur og starfsfólk.

37. gr.

Hæfi starfsmanna.

Starfsfólki sem starfar innan þjónustunnar skal hafa á að skipa menntuðu starfsfólki í þroskaþjálfun sem hefur reynslu og getu til að takast á við fjölbreytt verkefni í þjónustu við fatlað fólk. Þar sem þörf krefur skal ráða félagsráðgjafa, iðjuþjálfara og sálfræðinga til starfa. Starfsfólki skal gefast kostur á að viðhalda og bæta við þekkingu sína.

Óheimilt er að ráða í störf hjá sveitarfélögum, byggðasamlögum, ríki eða einkaaðilum sem unnin eru í þágu þjónustu við fatlað fólk, hvar sem hún er veitt, þá sem hafa hlotið refsíðma vegna brota á ákvæðum XXII. kafla almennra hegningarlaga, nr. 19/1940, með síðari breytingum. Hafi umsækjandi verið dæmdur til refsingar fyrir brot á öðrum ákvæðum almennra hegningarlaga skal meta áhrif þess á hæfni viðkomandi til að gegna því starfi sem um ræðir, meðal annars að teknu tilliti til eðlis starfsins og alvarleika brotsins. Sama gildir um verktaka sem ráðnir eru til að sinna verkefnum samkvæmt lögum þessum hjá sveitarfélögum, ríki eða einkaaðilum sem veita fötluðu fólki þjónustu.

Stjórnendur hjá sveitarfélögum, ríki eða einkaaðilum sem fara með þjónustu við fatlað fólk eiga rétt til upplýsinga úr sakaskrá um það hvort tiltekinn umsækjandi um starf á þeirra

vegum hefur hlotið dóm vegna brota á ákvæðum XXII. kafla almennra hegningarlaga eða annarra ákvæða sömu laga að fengnu samþykki hans.

38. gr.

Skyldur starfsmanna.

Starfsfólk, sem sinnir þjónustu við fatlað fólk, skal í öllum samskiptum við það gæta þess að sýna því og réttindum þess fulla virðingu og hafa mannlega reisn fatlaðs fólks að leiðarljósi í öllum störfum sínum. Starfsfólk sem starfar í þjónustu við fatlað fólk, skal standa vörð um hagsmuni þess og gæta þess að réttindi þess séu virt. Verði starfsfólk þess áskynja að réttindi fatlaðs einstaklings séu fyrir borð borin skal viðkomandi tilkynna það réttindagæslumanni í samræmi við lög um réttindagæslu fyrir fatlað fólk.

39. gr.

Þagnarskylda.

Sérhverjum er starfar samkvæmt lögum þessum ber að gæta fyllstu þagmælsku um það sem hann kemst að í starfi sínu. Þagnarskyldan helst þótt látið sé af starfi.

40. gr.

Meðferð persónuupplýsinga.

Meðferð persónuupplýsinga, sem unnið er með við framkvæmd laga þessara, skal samrýmast lögum um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga, nr. 77/2000, með síðari breytingum. Þess skal gætt að aðgangur að upplýsingunum sé ekki umfram það sem nauðsyn krefur, sem og að öryggi þeirra sé tryggt.

IX. KAFLI

Fjármögnun.

41. gr.

Sveitarfélög skulu fjármagna þjónustu við fatlað fólk og annan rekstrarkostnað samkvæmt lögum þessum að því leyti sem annað er ekki tekið fram eða leiðir af öðrum lögum. Jafnframt skulu sveitarfélög standa að uppbyggingu á þjónustustofnunum fyrir fatlað fólk með framlögum til stofnkostnaðar eftir því sem nauðsyn krefur.

Sveitarfélög skulu árlega gera fjárhagsáætlunir um útgjöld til málefna fatlaðs fólks í samræmi við þá þjónustu sem þeim ber að veita á grundvelli þessara laga.

Ráðuneytinu er heimilt að óska eftir því að sveitarfélög sendi ráðuneytinu fjárhagsáætlunir sínar skv. 2. mgr.

42. gr.

Tekjur, sem falla til vegna atvinnustarfsemi þjónustu- eða rekstraraðila sem nýtur framlaga frá sveitarfélögum eða úr Jöfnunarsjóði sveitarfélaga, vegna framkvæmdar á þjónustu á grundvelli laga þessara skulu renna til greiðslu rekstrarkostnaðar starfseminnar. Opinber fjárframlög skulu taka mið af þessum tekjum og er umræddum aðilum skylt að veita allar þær bókhaldsupplýsingar sem þörf er á til þess að staðreyna megi tekjur og rekstrarkostnað.

X. KAFLI

Gildistaka og reglugerðarheimildir.

43. gr.

Reglugerðarheimild.

44. gr.

Gildistaka.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Ákvæði til bráðabirgða.**I.**

Til þess að auka val fatlaðs fólks um þjónustu og fyrirkomulag stuðnings skulu sveitarfélög á tímabilinu 2017–2021 vinna að innleiðingu notendastýrðar persónulegrar aðstoðar í samræmi við 21. gr.

Á innleiðingartímabilinu veitir ríkissjóður framlag til samninga um notendastýrða persónulega aðstoð sem skal ráðstafað í gegnum Jöfnunarsjóð sveitarfélaga sem tiltekin hlutdeild af fjárhæð samninga, á grundvelli umsókna frá sveitarfélögum.

Tveir valmöguleikar um 2. mgr.:

1. Á innleiðingartímabilinu er sveitarfélagi skylt að verða við umsókn um notendastýrða persónulega aðstoð enda liggi fyrir að fjármagna megi slíkan samning með þeim fjármunum sem þjónusta á öðru formi hefði ella útheimt ásamt hlutdeild ríkisins.

Eða:

2. Á innleiðingartímabilinu er sveitarfélagi skylt að verða við umsókn um notendastýrða persónulega aðstoð nema sveitarfélagið geti sýnt fram á að breytt þjónustuform kalli á verulega útgjaldaaukningu að teknu tilliti til hlutdeildar ríkisins.

II.

Fötlðu fólki sem býr nú á stofnunum eða herbergjasambýlum skulu bjóðast aðrir búsetukostir samkvæmt lögum þessum og reglum settum samkvæmt þeim í samræmi við 20. gr.